

УДК 159.99

ЗАСТОСУВАННЯ ТВОРЧИХ ВПРАВ, ЯК МЕТОД ПОЛІПШЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Л.М.Бадюл

старший викладач кафедри іноземних мов
Одеського національного економічного університету

Л.М. Цибух

кандидат психологічних наук, доцент,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,
м. Одеса, Україна

***Резюме.** У статті аналізуються роботи вітчизняних та закордонних авторів щодо мотивації та пізнавальної мотивації студентів зокрема. На основі проведеного аналізу, автори пропонують з метою поліпшення пізнавальної мотивації використовувати у навчальному процесі вищих навчальних закладів (ВНЗ) інноваційні методи навчання. Оскільки усі інноваційні методи неможливо розглянути в одній статті, вони детально зупиняються на використанні лише творчих вправ, які сприятимуть як поліпшенню рівня знань та формування професійних компетенцій, так і позитивно вплинуть на пізнавальну мотивацію студентів. Автори наводять низку творчих вправ, які можна застосовувати під час проведення занять із студентами економічних та психологічних спеціальностей.*

***Ключові слова:** мотивація, пізнавальна мотивація, студенти, інноваційні методи, творчі вправи.*

Постановка проблеми. У останній час, перед викладачами ВНЗ постає завдання не лише надати студентам знання, навчити їх, а й допомогти їм оволодіти певними компетенціями, необхідними для їх майбутньої діяльності. Адже у будь-якій професії цінуються компетентні фахівці, саме їм надають перевагу роботодавці.

У той же час, оволодіння компетенціями без бажання з боку студентів неможливе. Тому викладачеві ВНЗ необхідно зацікавити студентів, поліпшити їх пізнавальну мотивацію. Для цього потрібно підібрати такі методи діяльності, які б зацікавили студентів, сприяли їх бажанню не лише бути активними під час лекційних та практичних занять, а самостійно оволодівати певними вміннями.

Усе вищезазначене свідчить, що проблема поліпшення пізнавальної мотивації студентів є досить актуальною та значущою для сучасної вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням мотивації, та навчальної мотивації зокрема, займалися Т. В. Драгунова, Є. П. Ільїн, Д. О. Леонт'єв, А. К. Маркова, М. В. Матюхіна, О. Ю. Михайлова, R. C. Gardner, E. Lambert та ін.

Незважаючи на специфіку визначень в різних теоретичних контекстах, найчастіше мотив визначається як ініціація, яка пояснює поведінку людини, її початок, спрямованість й активність. Мотив пояснює цілеспрямованість дії, організованість і стійкість діяльності, спрямованої на досягнення певної мети.

Мотивація (від лат. *movere*) – це спонукання до діяльності; динамічний процес психофізіологічного плану, який керує поведінкою людини, визначає її спрямованість, організованість, активність [5].

Проведений теоретичний аналіз показав, що існує ряд робіт, у яких досліджено окремі компоненти мотивації навчання, а саме: пізнавальний інтерес (Г. Щукіна), пізнавальна потреба (Г. Бокарева, В. Ільїн, Г. Кірілова, Ю. Куль), позитивне ставлення до навчання (В. Самохвалова, М. Волокітіна, Л. Славіна та інші).

Ці та інші автори під пізнавальною мотивацією розуміють внутрішню діяльність, яка не залежить від зовнішніх факторів. Пізнавальна мотивація пов'язана з такими поняттями, як пізнавальна активність, пізнавальна діяльність, пізнавальний інтерес, пізнавальна потреба.

R. C. Gardner та E. Lambert стверджують, що мотивація є одним з найважливіших аспектів навчання [6].

В. С. Ільїн, у залежності від провідного мотиву, виділяє три типи мотивації навчання [2]:

- навчання з провідним мотивом розуміння необхідності навчання;
- з провідним мотивом безпосереднього інтересу до знання, потреби в навчанні;
- з провідним мотивом вимушеності (вчитися змушують обставини, а не бажання).

Що ж стосується ВНЗ, то тут мотивацію часто визначають як психологічну якість, яка допомагає студентам у досягненні поставленої мети.

Формуванню навчальної мотивації сприяє реалізація комплексу засобів, серед яких більшість учених (В. С. Ільїн, А. К. Маркова, М. В. Матюхіна, R. Verwick та ін) виділяють такі:

- зміст навчального матеріалу;
- організація навчальної діяльності;
- контроль та оцінка навчальної діяльності.

Так, наприклад, R. Verwick, для кращого оволодіння студентами іноземної мови, пропонує програму обміну з іншими університетами, програму «проживання у сім'ї» за кордоном.

Аналіз сучасного педагогічного процесу показав, що педагоги у своїй діяльності використовують пасивні, активні та інтерактивні методи навчання.

Пасивний метод – це форма взаємодії вчителя та учнів, під час якої вчитель є основною особою, яка керує процесом навчання. Учні при даному стилі навчання є лише слухачами. У вузах пасивний метод застосовується у вигляді лекцій.

Активний метод – це форма взаємодії вчителя та учнів, під час якої вони активно взаємодіють один з одним, тобто учні виступають вже не як пасивні слухачі, а як активні учасники процесу.

Інтерактивні методи дещо схожі з активними: активна взаємодія всіх учасників процесу. Але на відміну від активних методів, під час інтерактивних здійснюється взаємодія не лише між вчителем та учнями, а й між самими учнями. Головна роль вчителя полягає у спрямуванні діяльності учнів на досягнення основної мети [4].

Саме останні, інтерактивні методи, сприяють покращенню пізнавальної мотивації студентів, оскільки спрямовані на активацію їх пізнавальної діяльності, бажанню самостійно дізнаватися про щось нове та оволодівати новими компетенціями.

До інтерактивних методів відносять:

- творчі завдання;
- роботу в малих групах;
- ділові та рольові ігри;
- тренінги;
- дослідницькі проекти;
- кейс–стаді;
- мозковий штурм та ін.

Метою статті є визначення впливу творчих вправ на формування та поліпшення пізнавальної мотивації студентів.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури (Д. Б. Богоявленська, Е. де Боно, О. М. Лук, Я. О. Пономарьов та ін.) показав, що на розвиток компетенцій впливає застосування творчих вправ під час занять. Саме творчі вправи, на думку Я.О. Пономарьова, вчать умінню аналізувати, узагальнювати та робити висновки [3].

Але не будь-яка вправа, що застосовується під час занять, є творчою. Творча вправа – це вправа, розв’язання якої не може бути отримане шляхом логічного висновку із даних, які ми маємо. Така вправа припускає створення нових способів дій або своєрідне використання вже існуючих способів, що приводить до виникнення нових знань [1].

Творча вправа має наступні ознаки:

- обов'язкова новизна способу розв'язання;
- відсутність у даній теорії засобів, необхідних для створення цього способу;
- знаходження цих засобів здійснюється за рахунок застосування евристичних методів пошуку [1].

Застосування творчих вправ під час занять сприяє не лише зацікавленості студентів, підвищенню їх активності та поліпшенню навчальної мотивації, окрім цього, творчі вправи вчать студентів:

- 1) самостійно переносити отримані знання та уміння в нову ситуацію;
- 2) бачити щось нове у стандартній ситуації;
- 3) комбінувати раніше відомі способи розв'язання проблемної ситуації та знаходити нові, оригінальні способи її розв'язання.

Також мають творчий характер і впливають на поліпшення пізнавальної мотивації ділові та особистісно-орієнтовані ігри, мозковий штурм, аналіз конкретних ситуацій (кейс-стаді) та ін.

Ділові та особистісно-орієнтовані ігри розвивають логіку, уміння планувати діяльність, формулювати власні пропозиції і в той же час прислухатися до точки зору інших, ефективно спілкуватись, приймати нестандартні рішення та ін. Таким чином, вони є ефективним засобом формування пізнавальної мотивації у студентів.

Кейс-стаді, тобто метод вивчення випадку, передбачає використання реальної історії, а це стане у нагоді студентам та приверне їх увагу і цікавість. При підготовці конкретної ситуації бажано дотримуватися певної структури: вступ; опис попередніх подій; проблема.

Можна також використовувати відеоматеріали з певною ситуацією, яку потім студенти повинні проробити та підготувати певні рекомендації щодо її розв'язання. При цьому студентам пропонується спочатку лише відеозапис проблеми, а відеозапис розв'язання – тільки після того, як вони

запропонують свої варіанти. Це надасть змогу порівняти власні припущення з тими діями, які пропонуються.

Для розгляду та аналізу ситуації, група розбивається на підгрупи по 5-6 чоловік. Протягом визначеного проміжку часу підгрупи, намагаючись не заважати одна одній, обговорюють надану ситуацію та намагаються знайти шляхи її розв'язання. Після цього представники кожної підгрупи пропонують власний варіант розв'язання проблеми, аргументуючи та обґрунтовуючи його. Всі запропоновані варіанти обговорюються. В кінці обговорення викладач дає оцінку роботі всіх підгруп та кожного студента.

Аналіз конкретних ситуацій, або кейс-стаді, застосовується для покращення аналітичного та творчого мислення, уміння розв'язувати проблеми, розширення світогляду та розвитку професійної компетентності. Усе це також безпосередньо та позитивно впливає на пізнавальну мотивацію студентів.

Мозковий штурм – це оперативний метод розв'язання проблеми на основі стимулювання творчої активності, при якому учасникам обговорення пропонують висловлювати якомога більшу кількість варіантів розв'язання, у тому числі самих фантастичних. Потім із загальної кількості запропонованих ідей вибирають найбільш вдалі, які можуть бути використані на практиці [5].

Зазначений метод дозволяє розглядати будь-яку проблему в сфері професійної діяльності людини, якщо вона досить чітко і ясно сформульована: що бажано одержати і що заважає одержанню бажаного? Під час мозкового штурму відбувається розвиток творчості та креативності, комунікативних умінь, уміння аналізувати пропозиції оточуючих. Мозковий штурм сприяє підвищенню активності студентів під час занять, поліпшує їх пізнавальну мотивацію.

Наведемо приклади творчих вправ для студентів-економістів та студентів-психологів, що впливають не лише на засвоєння нових знань, удосконалення умінь та навичок, формування професійних компетенцій, а й на поліпшення пізнавальної мотивації студентів.

1. Незакінчені речення, що відповідають темі заняття, але водночас потребують творчого підходу. Це дозволяє не лише перевірити знання студентів, а й зацікавити їх, дозволяє відобразити власну думку та переконання. Вправа також стимулює до пізнавальної діяльності та позитивно впливає на поліпшення пізнавальної мотивації студентів.
2. Обговорення якостей, необхідних студентам для ефективного оволодіння майбутньою професією. Дане завдання вчить висловлювати та доводити власну думку, дозволяє краще зрозуміти специфіку обраної професії, компетенції, якими потрібно оволодіти. Усе це також сприятиме поліпшенню пізнавальної мотивації студентів.
3. Аналіз прикладів успішних у даній професії конкретних людей, та визначення тих професійних та особистих якостей, які дозволили їм досягти успіху. Під час обговорення студенти не лише вчаться аналізувати та доводити власну думку, а й приходять до висновку (за допомогою викладача), що визначені якості можна розвинути й в собі, потрібними компетенціями можна оволодіти, а це сприятиме поліпшенню пізнавальної мотивації.
4. Проведення співбесіди з кандидатом на певну посаду, виявлення його ділових та особистісних якостей. Вправа розвиває уміння аналізувати, помічати незначні (на перший погляд) деталі, комунікативні навички. Сприяє поліпшенню як мотивації досягнення так і пізнавальної мотивації студентів.
5. Провести рекламну кампанію (прорекламувати будь-який товар або власні послуги). Дана вправа має не лише навчальний зміст, а й розвиває упевненість у собі, віру у власні сили та можливості, що, безперечно, позитивно впливає на мотивацію досягнення та пізнавальну мотивацію студентів будь-яких спеціальностей.
6. Продумати та запропонувати ідею власного бізнесу, свій бізнес-план. Ця вправа сприятиме розвитку аналітичного та критичного мислення, прогнозування, знизить рівень тривожності що до майбутнього та

невпевненості у власних можливостях, а це позитивно вплине на мотивацію досягнення та поліпшить пізнавальну мотивацію.

7. Творча вправа «Обмін думками». Викладач обирає проблему, що на даний момент актуальна для даної групи студентів. Учасникам групи пропонується висказатися по даній проблемі. При цьому кожен має дві карточки: зелену та червону. Під час виступу одного з учасників інші сигналізують своє відношення до того, що він говорить: зелена карточка – розділяю думку, червона – маю іншу точку зору. Викладач, побачивши сигнал червоної карточки, дає слово опонентові і т.д. Дана вправа вчить студентів доводити власну думку, уміти переконувати інших, почути та зрозуміти думку іншої людини. Вона також позитивно вплине на пізнавальну мотивацію.
8. Вправа «Аукціон». Викладач пропонує групі студентів певну тему. Наприклад: «Психолог (економіст) – дуже корисна професія». Група поділяється на чотири - п'ять підгруп (у залежності від кількості студентів). Кожна з підгруп повинна підготувати якомога більше висловлювань за запропонованою темою. Потім підгрупи по черзі зачитують по одному висловлюванню. Та група, яка представить своє висловлювання останньою, стає переможцем. Дух змагання, як правило, активує діяльність студентів, заставляє їх міркувати, використовувати власні знання, що також позитивно впливає на пізнавальну мотивацію.
9. Pro – contra аргументи. Група студентів поділяється на дві підгрупи: Pro і Contra. Кожна група представляє свої аргументи у відповідності із своєю назвою за певною темою, яку пропонує викладач. Як і у попередніх вправах, студентам доведеться розмірковувати, аналізувати, застосовувати раніше отримані знання, що приведе до поліпшення пізнавальної мотивації.

Висновок. Аналізуючи усе вищезазначене, ми можемо зробити висновок, що навчальна мотивація студентів є основною проблемою для

педагогів ВНЗ. Адже будь-яка навчальна програма, підготовлена навіть на найвищому методичному рівні, не буде мати успіху, якщо студенти не приділяють достатньої уваги навчанню та власній успішності. Саме тому так важливо задіяти пізнавальну мотивацію студентів, налаштувати їх на успішну навчальну діяльність з метою отримання необхідних професійних компетенцій. І у цьому не останню роль відіграє застосування під час занять творчих вправ, які не лише поліпшать знання та уміння учнів, а й нададуть їм можливість проявити себе, відчутти себе успішним, що позитивно вплине на поліпшення пізнавальної мотивації.

Перспективним напрямком наших подальших досліджень є розробка низки універсальних інтерактивних творчих вправ для поліпшення пізнавальної мотивації студентів різних спеціальностей.

Література

1. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей / Д.Б. Богоявленская – М.: Академия, 2002.
2. Ильин В.С. Формирование личности школьника: целостный процесс / В.С. Ильин. – М.: Педагогика, 1984.
3. Пономарёв Я.А. Психология творчества / Я.А. Пономарёв – М.: Наука, 1976.
4. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход // Высшее образование сегодня. - № 8. – 2004. С. 26–31.
5. Вікепедія [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/> - Назва з титул. екрана.
6. Robert C. Gardner and Wallace E. Lambert (1972). Attitudes and Motivation in Second Language Learning. Rowley, MA: Newbury House.

Л. Н. Бадюл, Л. Н. Цибух

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТВОРЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ КАК МЕТОД УЛУЧШЕНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ

Резюме. В статье проводится анализ работ отечественных и зарубежных авторов по проблеме мотивации, и познавательной мотивации в частности. На основании проведённого анализа, авторы предлагают, с целью улучшения познавательной мотивации, использовать в учебном процессе высших учебных заведений инновационные методы обучения. Поскольку все инновационные методы в одной статье рассмотреть невозможно, они детально останавливаются на использовании только творческих упражнений, которые позитивно влияют как на повышение уровня знаний и формирование профессиональных компетенций, так и на познавательную мотивацию студентов. Авторы приводят в пример ряд творческих упражнений, которые можно использовать во время проведения занятий со студентами экономических и психологических специальностей.

Ключевые слова: мотивация, познавательная мотивация, студенты, инновационные методы, творческие упражнения.

Badiul Liudmyla Mykolaivna
Foreign languages` chair, senior teacher,
Odessa National Economic University

Tsibuh Liudmyla Mykolaivna
Candidate of psychological sciences, Associate Professor,
South Ukrainian national pedagogical university
South Ukrainian national pedagogical
university after K.D. Ushinsky
Odessa, Ukraine

**APPLICATION OF CREATIVE EXERCISES, AS THE METHOD OF
IMPROVING STUDENTS` COGNITIVE MOTIVATION**

***Summary.** The article analyses works of domestic and foreign authors on issue of motivation and cognitive motivation in particular. On the basis of the conducted analysis authors offer to use the innovative methods of teaching in the educational process of higher educational establishments with the purpose of improving the cognitive motivation. As all innovative methods can not be considered in one article they consider in details the use only of creative exercises, which positively influence both on the increase of knowledge level and forming professional competences, and on the students` cognitive motivation. Authors give as an example a number of creative exercises which can be used during trainings with students of economic and psychological specialities.*

***Key words:** motivation, cognitive motivation, students, innovative methods, creative tasks (exercises).*

REFERENCES

1. Bogoyavlenskaya D.B. (2002). Psihologia tvorcheskix sposobnostey [Psychology of Creative Abilities.]. Moscow: Academy [in Russia].
2. Ilin V.S. (1984) Formirovaniye lichnosti shkolnika: zelostnii podxod [Formation of the pupil`s identity: a complete process / V. S. Ilyin. – M.: Pedagogics, 1984.]. Moscow: Pedagogics, 1984. [in Russia].
3. Ponomarev Y.A. (1976). Psihologia tvorchestva [Psychology of creativity]. Moscow: Pedagogics [in Russia].
4. Shadrikov V.D. (2004). Novaia model spezialista: innovazionnaia podgotovka i kompetentnostnii podxod [The new model of the specialist: an innovative training and competence approach] // Higher education today. № 8. [in Russia].
5. Vikepediya [E-resource] Access mode: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
6. Robert C. Gardner and Wallace E. Lambert (1972). Attitudes and Motivation in Second Language Learning. Rowley, MA: Newbury House.